

Brutna vallöften – vad är acceptabelt?

En studie av moderaterna och kristdemokraterna innan och
efter valet år 2006

Abstract

This paper begins to observe two non-socialist parties in Sweden, Kristdemokraterna and Moderaterna, before and after they won an election. The two parties formed an alliance with other parties and manifested a political program. The main focus lies on their campaign promises and their premier political area as a single party before the election and what results that has been produced a year after. The method is a comparative analysis between the two campaign programs and the result, parliamentary decision etc. The largest party Moderaterna has completed or started on their main political issue, but Kristdemokraternas development has not been that successful. In the next section of the paper a theoretical discussion will therefore take place and examine different political ethical theories concerning broken campaign promises. Different perspectives on what is acceptable behaviour for a party in the political sphere and what obligations a party has towards its voters is the main topic. No concise conclusion will take place; however a presentation of various theories is the main target and access to new angles of political ethnics. The last section of this study presents a discussion about how parties' actions affect not only their voters but also values of democratic system.

Innehållsförteckning

1. Inledning	s. 4-7
1.1. Syfte, Frågeställning och Avgränsningar.....	s. 4-5
1.2. Metod och teori.....	s.5-6
1.3. Material.....	s. 6-7
2. Del 1: Moderaterna och Kristdemokraternas vallöften och utfall	s. 7-18
2.1.1 Moderaterna (och Alliansens) huvudfråga – Fler i arbete, mer att dela på!	s. 7-8
2.1.2 Utfallet.....	s. 8-12
2.2 Kristdemokraternas huvudfråga – Familjen.....	s. 12-13
2.2.1 Utfallets.....	s 13-14
2.2.2 Synen på äktenskapet.....	s. 15
2.2.3 Det könsneutrala äktenskapet: Följder.....	s. 16-17
2.3 Diskussion och sammanfattning.....	s. 17-18
3. Del 2. Teoretisk diskussion	s. 19-27
3.1 Den politiska etikens normer: Tre teorier.....	s. 19-22
3.2 Organisationsetik och Individualetik applicerad på parti/väljare relation	s. 22-23
3.3 Etiska dilemman – Smutsiga händer.....	s. 23-26
5. Avslutande diskussion: Kristdemokraternas strategi innan och efter alliansen	s. 27-29
4. Referenslista	s. 30-31

1. Inledning

Ett omtalat ämne inom politisk etik är partiets löften som ges innan ett riksdagsval och hur mycket fokus medborgarna sedan lägger på dessa. Diskussioner och problematik kring partiets vallöften kan uppstå när de i ett senare skede inte kan hållas. Ett brutet vallöfte kanske är ett måste i politiken och bör accepteras av allmänheten, eller är det förkastligt och uppfattas som ett svek mot väljarna.

Sveriges senaste riksdagsval år 2006 innebar ett positivt resultat för moderaterna, som år 2003 bytte namn till de nya moderaterna i samband med att Fredrik Reinfeldt tillträdde som partiledare¹. De nya moderaterna ingick innan valet i en borlig allians med centerpartiet, folkpartiet och kristdemokraterna och skapade en gemensam politik. Alliansen med de fyra storleksmässigt olika partierna tog hem segern och eftersom de gick ut med starka löften innan valet, anser jag att det kan vara intressant att studera vad som egentligen har realiserats trots att det endast gått ett år. De områden där alliansen gick ut med starka budskap och löften inom, var bland annat arbetsmarknadspolitiken som även var moderaternas främsta sakfråga². Kristdemokraternas, som är förhållandevis ett litet parti inom alliansen, huvudfråga har varit familjepolitiken och självklart allianspolitiken. Att jämföra moderaterna, som det största partiet inom alliansen, och kristdemokraternas vallöften och utfall inom arbetsmarknadspolitiken och familjepolitiken kan ge en bild av vilka områden som har prioriterats och om brutna vallöften från de enskilda partierna kan spåras. Moderaterna och kristdemokraterna fungerar som enskilda partier utanför alliansen och har såldes egna partiprogram och väljare. De enskilda partiprogrammen kanske krockar med varandra ibland eller bortprioriteras inom alliansen och då kan väljarna till ett parti uppleva ett svek. Eftersom kristdemokraterna är ett mindre parti än moderaterna blir det intressant att se hur mycket av deras partipolitik som behandlas jämfört med alliansens, moderaternas, politik.

1.1 Syfte, Frågeställning och Avgränsningar

Mitt syfte med denna C-uppsats är att undersöka moderaterna och kristdemokraternas vallöften och vad som har realiserats efter valet 2006. Jag kommer att undersöka moderaterna inom deras främsta område arbetsmarknadspolitiken och kristdemokraterna inom familjepolitiken. Jag avser sedan att utveckla min undersökning och föra en teoretisk diskussion angående hur allmänheten uppfattar vallöften som inte hålls eller bortprioriteras.

¹ Ljunggren Stig-Björn, 1992. Folkhems kapitalismen högerens programutveckling under efterkrigstiden, Eskilstuna, s. 167-169

² Alliansens Valmanifest 2006-08-23

Detta kommer att göras med hjälp av politisk etiska teorier, för att lyfta fram olika aspekter. Mitt syfte och undersökning kommer därför att delas in i två avsnitt och frågeställningen formuleras på följande sätt:

- Vad har moderaterna inom arbetsmarknadspolitiken och kristdemokraterna inom familjepolitiken givit för vallöften och vad har hittills realiserats eller påbörjats?
- Kan man rättfärdiga brutna vallöften eller är bortprioriterade partiprinciper acceptabelt?

Att undersöka alla alliansens partier och alla deras vallöften blir en alltför omfattande studie. Därför kommer moderaterna och kristdemokraterna att stå i fokus och detta på grund av att moderaterna är alliansens största parti och kristdemokraterna är ett av de minsta. Relationen och spänningen mellan de två partierna kan bli intressant att studera och dessutom har de båda två olika politikområden som de värdesätter högt. I den teoretiska diskussionen kommer antagligen kristdemokraterna stå i fokus på grund av deras position inom alliansen. Om vallöften inte har hållits eller bortprioriterats är det troligt att kristdemokraterna står bakom eftersom det är ett av de minsta partierna.

Jag därför valt att avgränsa mig till moderaternas huvudfråga, förbättra arbetsmarknaden, eftersom det beskrevs som deras främsta mål³. Kristdemokraternas huvudfråga, familjepolitiken, beskrivs som deras främsta områden och blir därför centralt⁴. Jag kommer således att undersöka moderaternas vallöfte och utfall inom arbetsmarknadspolitiken och kristdemokraternas vallöfte och utfall inom familjepolitiken. Ett område inom familjepolitiken som jag även kommer att fördjupa mig i är det könsneutrala äktenskapet. Detta blir aktuellt i min undersökning på grund av att kristdemokraternas ståndpunkt skiljer sig här från de andra allianspartierna, särskilt från det moderata ställningstagandet⁵.

1.2 Metod och Teori

I första delen av uppsatsen kommer jag att använda komparativ metod. Jag kommer att jämföra vallöften med politiska utfall för att få reda på om det som förespråkats innan valet kan liknas med det som faktiskt skett. Jag kommer sedan att jämföra moderaternas vallöften och utfall med kristdemokraternas, för att kunna se eventuella skillnader eller likheter.

³ Alliansens Valmanifest 2006-08-23

⁴ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03

⁵ <http://www.centerpartiet.se/templates2/Page.aspx?id=33688>
http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage___1338.aspx
Motion 2007/08:C358, av Olof Lavesson m. fl. (m)

I andra delen kommer en teoretisk diskussion att äga rum och här kommer jag att tillämpa olika teorier inom politisk etik. Det har skapats ett flertal teorier som berör den enskilda politikerns relation till det egna samvetet och partiet. En så kallad individ/organisations teori, som riktar sig mot den enskilda aktören i den politisk etiska sfären. Mitt syfte är att överföra relationen individ/organisation på ett parti/väljare och parti/allians relation. På det sättet kan dessa teorier förklara och resonera kring ett partis brutna vallöften och deras skyldigheter gentemot sina väljare, men även mot andra partier inom exempelvis en allians. De mest centrala teorier och begrepp som jag kommer att använda mig av är Det bundna mandatet, Det obundna mandatet, Partimandatet, Organisationsetik och Individetik och det politiska dilemmat Smutsiga händer. Andra perspektiv som exempelvis deontologi, konsekvensialismen och Anthony Downs resonemang kommer även att inflikas. Motiveringen till de valda teorierna är att de kan hjälpa till att lyfta fram viktiga politisk etiska aspekter på hur ett parti och allmänheten tolkar brutna vallöften. De är teorier som fokuserar på en enskild aktör och som kan överföras till ett enskilt parti inom en allians. Genom att få fram olika synpunkter på vallöften och ett partis skyldigheter gentemot sina väljare, förenklas förståelsen för partiers agerande i vissa situationer.

1.3 Material

För att genomföra första avsnittet i min undersökning krävs det material från både moderaterna, alliansen och kristdemokraterna. För att få fram vallöften från båda partierna kommer jag att använda mig av:

- Valmanifest: Allians för Sverige - valmanifest 2006, Kristdemokraterna valmanifest 2006,
- Partiprogram och hemsidor: www.moderat.se, www.kristdemokraterna.se, KD Faktblad, Barn och familj, augusti 2006,

Här beskrivs moderaternas och kristdemokraternas mål och löften inom mina valda politikområden, arbetsmarknadspolitiken och familjepolitiken.

För att sedan kunna analysera utfallet, vad som har skett inom politikområdena, kommer jag att använda ett flertal propositioner, skrivelser, motioner och till sist riksdagsbeslut. Källa till detta kommer främst att vara riksdagens och regeringens hemsida. Även pressmeddelande, direktiv och artiklar från diverse källor kommer att användas. I det andra avsnittet där jag

kommer att använda teorier inom politiskt etik, kommer Mats Sjölin's bok *Politisk Etik* att vara den centrala källan. Här presenteras majoriteten av de teorier och begrepp som jag kommer använda som verktyg i min analys. Jag kommer även att tillämpa Björn Badersten bok *Normativ metod- Att studera det önskvärda* och Leif Lewins *Votera eller förhandla?* Här beskrivs intressant resonemang som kan styrka de andra teorierna och lyfta upp andra synsätt.

2. Del 1: Moderaterna och Kristdemokraternas vallöften och utfall

2.1.1 Moderaterna (och Alliansens) huvudfråga – Fler i arbete, mer att dela på!

Inför valet år 2006 gick Alliansen, med moderaterna i spetsen, ut med att minska arbetslösheten/öka antalet arbetstillfällen eller i Sverige som deras största mål. Det skapades till och med en ny slogan *Nya moderaterna – Det nya arbetarpartiet*, som syftade till att de var förespråkare av att sätta hela Sverige i arbete⁶.

”1,5 miljoner svenskar är arbetslösa eller jobbar mindre än de skulle vilja. I socialdemokraternas Sverige har jobben blivit till friår, arbetstidsförkortning, plusjobb och AMS-åtgärder. Vi vill att fler ska ha ett jobb. Därför vill vi sänka skatten för alla, men allra mest för de som tjänar lite och som därför behöver det bäst. Och därför vill vi underlätta för företag att starta, växa och stanna i Sverige.”⁷

Anledningen till att minskad arbetslöshet var i fokus, var på grund av att moderaterna anser att även andra samhällsproblem skulle upplösas genom ökad sysselsättning. Genom att sätta den arbetslösa massan i sysselsättning och i självförsörjning ökar, exempelvis, även Sveriges välfärd, hävdar man. Moderaternas viktigaste uppgift beskrevs således vara att skapa fler jobb och minska arbetslösheten, även att uppmuntra människors vilja till att arbeta. Detta presenteras i Alliansens valmanifest 2006, där följande åtgärder och motiveringar tas upp. För att komma åt arbetslöshetens mångfaldiga problem sattes tre huvudpunkter upp.

1. Det ska löna sig att arbeta. För att undvika att arbetsviljan och moralen hos människor försvinner, måste det vara lönsamt att arbeta. Att kunna vara fri från bidrag och självförsörjande är en stark motivering till att arbeta. För att gynna de som arbetar och uppmuntra andra, föreslås exempelvis inkomstskattereformer som verkar för att minska tröskel och marginaleffekter för låg- och medelinkomsttagare. Det talas även

⁶ www.moderat.se

⁷ <http://www.moderat.se/politik.aspx?webbid=1&menyid=2>

om ett så kallat jobbavdrag, som ska innebära skattesänkningar på minst 45 miljarder kronor. Detta ska vara en hjälp för nyanlända på arbetsmarknaden och kan beskrivas som en mjukstart. Även en skärpning av arbetslinjen, i form av striktare arbetslösersättning och sjukersättning, kommer att genomföras.

2. Det ska löna sig att anställa. Genom att underlätta för arbetsgivare att kunna anställa personal, minskar arbetslösheten och även företagsklimatet utvecklas. Krångliga regler, höga skatter och diverse åtagande för arbetsgivaren kan ses som stora hinder på arbetsmarknaden. Reformeringar kring anställningsprocesser krävs. De åtgärder som föreslås är bland annat, en bredare definition på visstidsanställningar och en betydligt större prioritering på att förbättra matchningen mellan arbetssökande och jobben. Fler aktörer släpps in på marknaden när det kommer till arbetsförmedlingsuppdraget. För att underlätta för arbetsgivarna föreslås det även att arbetsgivaravgifter avskaffas inom delar av tjänstesektorn och även minskning av skatten på hushållstjänster. Den folkgrupp som varit arbetslös en längre tid, skall också få lättare tillgång till arbete och detta genom de så kallade *nystartsjobben*.
3. Förbättra Sveriges företagsklimat. Sysselsättningen i Sverige påverkas av företagen och dess förutsättningar. Genom att göra det mer lönsamt att driva ett företag, ökar inte bara arbete utan även välfärden. Reformeringar i skattepolitiken som innefattar företagare föreslås därför. Exempel på förändringar är, uppskjuten reavinst och att rikskapitalavdrag införs. Reglerna för skattetillägg görs mer rättsäkra och förmögenhetsskatten avskaffas. Regelbördan lättas på så sätt och detta kan resultera i stärkandet av de offentliga finanserna. De reformer som Alliansens valmanifest föreslår uppgår till en kostnad av cirka 27 miljarder kronor.

Moderaterna gick även starkt ut med att minska arbetslösheten bland ungdomar, mellan 19-24 år. Om sysselsättningen ökar bland de unga i samhället, undviks problem som långvarigt utanförskap och bidragstagande. Insatser mot detta föreslås vara att införa ett system som gör det billigare för arbetsgivare att anställa unga och införa en jobbgaranti för människor mellan 19-24 år efter 50 dagar⁸.

2.1.2 Utfallet

Konkreta åtgärder som den nya tillsatta allians regeringen samt riksdagen genomfört inom huvudfrågan, att minska arbetslösheten, kan jämföras med deras valmanifest. De problem och

⁸ Alliansens Valmanifest 2006-08-23

åtgärder som synliggörs, går att spåra i kammarens beslut och i de propositioner som regeringen givit till riksdagen under tidsperioden 2006/7 och 2007/8.

Löna sig att arbeta och att anställa:

De reformer och beslut som riksdagen godkänt under perioden 2006/7 inom arbetsmarknadspolitiken syftar framför allt till att sätta människor i arbete, som länge varit utanför arbetsmarknaden.

Ändringar inom A-kassan, som resulterar till en striktare form av tillgång till utbetalning. Reformeringarna är bland annat att arbetsvillkoret skärps, det krävs nu 70 timmars arbete i månaden, istället för tidigare 80 timmar, för att bli berättigad till inkomstrelaterad a-kassa. Studerandevillkoret, rätten till a-kassa ersättning under studieform, avskaffas och nivån på a-kassan minskas successivt under den aktuella perioden. Det tillkommer även en förhöjd finanseringsavgifter för arbetslöshetskassorna, vilket leder till förhöjd medlemsavgift⁹.

Arbetsmarknad och arbetsliv, berör avskaffandet av ett antal arbetsmarknadsåtgärder. Arbeten som ses som provjobb för dem som varit arbetslös en längre period tas bort. Exempelvis plusjobb, akademikerjobb, statligt finansierade feriejobb och även interpraktikstipendier och friår försvinner. Istället görs en större satsning på en bättre matchning av arbetssökande och arbeten, för att främja sysselsättningen. Myndigheter så som Arbetsmarknadsstyrelsen och Integrationsverkats kommer även att avvecklas¹⁰.

Ny jobb- och utvecklingsgaranti för långtidsarbetslösa, presenterar nya arbetsmarknadspolitiska förändringar. Den så kallade aktivitetsgarantin som gäller långtidsarbetslösa, kommer att ersättas av jobb- och utvecklingsgarantin. Detta innebär individuellt anpassade lösningar för att komma in på arbetsmarknaden igen och få tillgång till riktiga arbeten. Att söka jobb endast inom sitt yrke eller nära sin hemort inom de första 100 ersättningsdagarna försvinner, bland annat. En ny myndighet, arbetsförmedlingen, kommer även att skapas och ersätta arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna¹¹.

Nya bestämmelser för tidsbegränsade anställningar, syftar till en ny form av anställning som kallas visstidsanställning. Detta ska underlätta för arbetsgivaren att kunna anställa personal under en viss tid, som exempelvis en vikariatstjänst, och även anställandet av personer över 67 år. För att arbetstagaren ska kunna känna en trygghet i sin anställning, kan en visstidsanställning gå över till en tillsvidareanställning då personen i fråga jobbat på en arbetsplats i sammanlagt två år under en fem års period. För en vikariatstjänst ska detta alltid

⁹ AU4, Beslut i korthet 2006-12-21

¹⁰ AU5, Beslut i korthet 2006-12-21

¹¹ AU13, Beslut i korthet 2007-05-30

gälla, från och med 1: e januari år 2008. Innan detta beslut togs var en vikaries tidsperiod tre år på samma arbetsplats innan en tillsvidareanställning blev aktuell¹².

Arbetsgaranti för ungdomar, presenterar avskaffandet av de nuvarande kommunala ungdomsprogrammen. Istället ska en jobbgaranti införas för arbetssökande mellan 19-24 år som varit inskrivna hos arbetsförmedlingen i mer än tre månader. Ett större stöd och uppföljning ska då aktiveras och sedan kan matchningen till arbete ta i form i exempelvis praktik eller utbildning. Jobbgarantin ska inte uppmuntra till bortprioritering av utbildning, utan istället främja sysselsättningen hos ungdomar¹³.

Införandet av jobbskatteavdraget, infördes 1 januari år 2007. Detta avdrag syftar till en skattelättnad för personer med inkomst från en anställning eller en aktiv näringsverksamhet¹⁴. I oktober 2007 lämnade regeringen en proposition till riksdagen angående en ytterligare skattesänkning, nästa steg i jobbskatteavdraget som föreslås träda i kraft 2008. Denna omfattar 10,72 miljarder och den största förändringen kommer att beröra låginkomsttagare¹⁵. Ett utdrag och sammanställande av hur jobbskatteavdraget förhåller sig till olika inkomster beskrivs följande:

”Tabellen nedan visar det totala jobbskatteavdraget vid olika månadslöner och jobbskatteavdraget i procent av månadslönen.

10 000 kr : 548 kr, 5,5%
15 000 kr: 736 kr, 4,9%
20 000 kr : 946 kr, 4,7%
25 000 kr: 1115 kr, 4,6%
30 000 kr: 1205 kr, 4,0%
35 000 kr: 1205 kr, 3,4%
40 000 kr: 1205 kr, 3,0%
50 000 kr: 1205 kr, 2,4%

Anm.: Skattesänkningen i tabellen gäller för personer som har hela sin inkomst från arbete och erhåller samma månadslön under ett helt år samt är under 65 år. I beräkningen används den genomsnittliga skattesatsen för kommunal inkomstskatt 2007 (31,55 procent).¹⁶”

Företagsklimatet

Det har presenterats ett flertal motioner angående främjandet av de svenska företagen, från moderaterna och även propositioner och skrivelser från allians regeringen. En proposition,

¹² AU14, Beslut i korthet 2007-05-31

¹³ AU2, Beslut i korthet 2007-10-31

¹⁴ <http://www.regeringen.se/sb/d/8648>

¹⁵ Prop. 2007/08:22, Finansdepartementet

¹⁶ Peter Ljungqvist, Kansliråd Pressmeddelande 24 oktober, 2007, Finansdepartementet

som ligger nära i tiden, kommer ifrån finansdepartementet. Här tas höga skatter för småföretag upp som ett problem och presenterar åtgärder som att sänka kapitalbeskattningen hos fåmansbolag under år 2007-2009¹⁷. Även i flertal motioner under år 2007 tar moderaterna upp vikten av att uppmuntra entreprenörskap och presenterar en synvinkel på detta i utbildningsform. Utbildningar inom till exempel vården och omsorg saknar idag en plats för entreprenörskap och detta kan bero på ett tidigare statligt monopol inom dessa områden. Om det skapas entreprenörskap på alla utbildningsnivåer i Sverige främjas företagsverksamheten och även den ekonomiska tillväxten¹⁸.

Regelminskning och skattereducering i olika former har även föreslagits och beslutats om. Justitiedepartementet har presenterat en utredning som skall verka för företagens uppkomst och tar form i förenklande av skuldsanering. Det beskrivs att enklare skuldsanering bidrar till att det blir lättare att starta om och vilja driva ett företag¹⁹. Även ett uppdrag som ska granska möjligheter till förenkling och lättnader av redovisningsregler för små och medelstora företag, har påbörjats av justitiedepartementet²⁰. Regelförenklingsarbetet som regeringen sammanställt syftar främst till att genomföra en förändring bland företagarnas komplicerade vardag. De administrativa kostnaderna för företagen ska minska med 25 % fram till hösten 2010 ihop med andra åtgärder²¹. Anställningsprocessen har också underlättat för företag inom tjänstesektorn, då en sänkning av arbetsgivaravgiften ska införas den 1 januari 2008. Detta innefattar bland annat restauranger, frisörer och taxiverksamhet och skall inte bara främja framväxten av företag utan även reducera svart arbete²².

Det finns således en matchning mellan moderaternas mål och förslag till förändringar inom arbetsmarknadspolitiken innan valet och de åtgärder som har vidtagits efter regeringsskiftet. De konkreta lösningarna som beskrivs i alliansens valmanifest 2006 angående ökad sysselsättning i Sverige, reflekteras i ovanstående motioner, propositioner, skrivelser eller beslut. De tre områden sysselsättning, anställning och underlättandet av privat företagsverksamhet har alla behandlats och påbörjats i någon form. Målet som moderaterna beskrev som deras viktigaste uppgift, har de angripit och dessutom med ett flertal av de föreslagna metoderna. Även om det går att spåra förslag och resonemang i deras valkampanj

¹⁷ Prop. 2007/08:19

¹⁸ Motion 2007/08: Ub447

¹⁹ Justitiedepartementet: Pressmeddelande 19 april, 2007

²⁰ Direktiv: 2007:78 Departement: Justitiedepartementet Datum: 2007-06-14

²¹ Regeringens handlingsplan för regelförenklingsarbetet - en redovisning av det första steget, näringsdepartementet; rapport 5 juni, 2007

²² Finansdepartementet; Artikeln 19 september, 2007

som ännu inte behandlats, redogörs det i alliansens valmanifest att vissa reformer, som inte är direkt riktade på att förbättra jobbprogrammen, inte kommer i första hand. Det som prioriteras först beskrivs vid ett flertal tillfällen är att öka sysselsättningen och detta kan leda till en långsammare genomförning av andra reformer²³.

2.2 Kristdemokraternas huvudfråga – Familjen

Kristdemokraternas politik och vallöften är detsamma som moderaternas, i alla fall de som presenteras i Alliansens valmanifest 2006. Den politik som manifestet förespråkar står alla fyra partierna bakom, det vill säga moderaterna, folkpartiet, kristdemokraterna och centerpartiet²⁴. Ett politiskt område som tas upp i manifestet är familjepolitiken och det har även beskrivits som en av kristdemokraternas huvudfrågor²⁵. Enligt partiets ideologi är familjen den starkaste gemenskapen en individ kan ingå i och bör därför bevaras och stödjas²⁶. I dagens stressiga samhälle prioriteras karriär och materiell status ibland över exempelvis familjen och barn. Detta kan undvikas genom att arbeta för ett barnvänligt arbetsliv och prioritera familjestödjande verksamhet, samt sprida och stärka de värderingar som förespråkar familjelivet. En friare familjepolitik förespråkas även, då varje familj ska ha rätt att bestämma över sina egna barn²⁷.

Kristdemokraterna framhävde sin allianspolitik och familjepolitik innan valet 2006. Trots att alliansens ombesörjde familjepolitik, var detta ett område som kristdemokraterna som ett eget parti, gick ut starkt med i exempelvis partiprogram och via hemsida²⁸. Olika åtgärder för en bättre familjepolitik presenterades och det garanterades även att familjen var ett område som skulle ombesörjas. Det beskrevs även att partiet förmodligen inte skulle få riksdagsmajoritet, men att de garanterade att de skulle göra sitt yttersta för att få igenom sin politik²⁹. Partiet gick bland annat ut med följande åtgärder inom familjepolitiken:

Införa Kommunala vårdnadsbidrag och barnomsorgspeng. Detta skall bidra till större valmöjligheter inom barnomsorgen för familjer. En familj ska få möjligheten att välja vilken barnomsorg som är önskad³⁰.

²³ Alliansens Valmanifest 2006-08-23, s. 8

²⁴ Alliansens Valmanifest 2006-08-23

²⁵ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03

²⁶ <http://www.kristdemokraterna.se/VarPolitik/Ideologi.aspx>

²⁷ KD Faktablad, Barn och familj, augusti 2006

²⁸ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03

²⁹ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03

³⁰ KD Faktablad, Barn och familj, augusti 2006

Förändringar i förskolan. För att öka kvalitén inom förskolan skall storleken på barngrupperna minska. Huvudmän inom förskolan skall även införas³¹.

Ändra aktuella reformer. Exempelvis höja barnbidraget till 1800 kronor per barn, för att hjälpa de sämst ställda. En graviditetspeng föreslås också, för att kunna ge gravida en chans att vara hemma den sista graviditetsmånaden, och att införa 3 års rätt till tjänstledigt vid föräldraledighet. Föräldraförsäkringen skall inte heller kvoteras, valfriheten skall bevaras, och golvet skall höjas till 230 kronor per dag³².

Familjestödande insatser. Detta skall ta form i lättillgängliga familjecentraler som skall finnas i varje kommun. Familjestödande skall även förbättras i stödarbetet med barn i utsatta familjer³³.

Äktenskapet. Anses som den mest stabila samlevnadsformen och skall bevaras i nuvarande form mellan man och kvinna³⁴.

2.2.1 Utfallet

Det som genomförts inom familjepolitiken efter regeringen tillsattes 2006, syftar främst till att minska felaktiga utbetalningar och missbruk av divers bidragsstöd. En skärpning av socialstyrelsen och dess uppgifter skall också sättas i kraft³⁵. Det beskrivs i vårpropositionen år 2007 att regeringen skall utreda möjligheterna som finns för att tillsätta en familjepolitisk reform. Reformens huvudpunkter syftar till jämställdhetsbonus, ökat pedagogiskt inslag i förskolan, frivilligt kommunalt vårdnadsbidrag och införandet av barnomsorgspeng³⁶. De fyra utgångspunkterna stämmer överens med en del av de konkreta åtgärder som kristdemokraterna föreslår i sitt valmanifest³⁷. En fortsatt utveckling av vårpropositionen är *Budget 2008 ekonomisk familjepolitik*, som fördjupar sig och beslutar om de fyra utgångspunkterna.

Vårdnadsbidraget, kommer att vara en möjlighet för kommuner att införa den 1 juli 2008. Bidraget är till för att vuxna ska kunna spendera mer tid med sina barn och föräldern kan

³¹ KD Faktablad, Barn och familj, augusti 2006
Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03

³² Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03
KD Faktablad, Barn och familj, augusti 2006

³³ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03
KD Faktablad, Barn och familj, augusti 2006

³⁴ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03
³⁵ <http://www.regeringen.se/sb/d/1924/a/88160>

³⁶ Vårpropositionen april 2007

³⁷ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03
KD Faktablad, Barn och familj, augusti 2006,

förvärvsarbete parallellt detta. Vårnadsbidraget kan uppgå till maximalt 3000 kronor per månad och kan inte kombineras med andra ersättningar eller bidrag³⁸.

Jämställdhetsbonusen, kommer att även införas 1 juli, 2008 och innebär att en arbetande förälder kan få en summa via kreditering av skattekontot på maximalt 3 000 kronor per månad. Detta förutsätter att föräldrarna delar på summan av föräldrapenning. Genom jämställdhetsbonusen främjas jämlikheten mellan man och kvinna inom ansvaret för hushållet. Hur stor summa som blir aktuell för varje individ bestäms av förvärvsinkomsten och i vilken grad föräldrarna delar på föräldrapenningen. Förslag på beräkning av sjukpenninggrundande inkomst och tillfällig föräldrapenning i samband med intyg som styrker behov av bidrag, tas även upp³⁹. För att stärka kvalitén inom förskolan kommer en förstärkning av pedagogiska inslag att ske, exempelvis genom införandet av allmän förskola för tre åriga barn. Även en barnomsorgspeng kommer att införas, som stödjer en ökad valfrihet inom barnomsorgen. Dessa reformeringar kommer att genomföras från och med 1 januari, 2009. Regeringen kommer att genomföra den familjepolitiska reformen med dess fyra utgångspunkter, men det kommer att ske successivt och börja år 2009⁴⁰.

Den familjepolitiska reformen har grunder i såväl kristdemokraternas vallöften som inom alliansens, även om alla förslagna åtgärder inte har realiserats i kraft än. Huvudtanken om att öka valfriheten hos barnfamiljer går att spåra i de beslut som har tagits och som har påbörjats. Att reformering inom familjepolitiken kommer att ske successivt och inte genom drastiska förändringar, varnade alliansen för i sitt valmanifest. Detta genom att presentera att de åtgärder som riktar sig direkt mot jobbprogram, skulle prioriteras före andra politiska förändringar⁴¹. Att öka sysselsättningen i Sverige var alliansens och moderaternas viktigaste fråga och det synliggörs verkligen bland motioner, propositioner skrivelser och framför allt riksdagsbeslut. Familjepolitikens utfall består av få konkreta beslut och uppskjutna förslag medan de åtgärder som föreslogs inom arbetsmarknadspolitiken har betydligt mer framgång och utveckling. Att moderaternas agenda, alliansens främsta mål, dominerar blir tydligare när det könsneutrala äktenskapet, kristdemokraternas känsliga punkt, blir aktuell.

³⁸ Budget 2008 ekonomisk familjepolitik

³⁹ Budget 2008 ekonomisk familjepolitik

⁴⁰ Pressmeddelande 4 sep 2007. Socialdepartementet och Integrations- och jämställdhetsdepartementet

⁴¹ Alliansens Valmanifest 2006-08-23, s 8

2.2.2 Synen på äktenskapet

Regeringen tillsatte år 2005 Hans Regner f.d. justitiekanslern i ett uppdrag som innefattade en undersökning av homosexuellas rätt till äktenskap. I mars år 2007 var betänkandet inom äktenskap och partnersutredningen färdigt och syftade till att äktenskapsbalkens regler skall utvidgas. Utredaren föreslog således att par med samma kön skall kunna vidgas på samma sätt som man och kvinna. Detta förslag har inte realiserats än, utan remissbehandlas⁴².

Om fokus läggs på en av kristdemokraternas familjepolitiska ståndpunkt som inte har fått genomslag, blir det könsneutrala äktenskapet aktuellt. I deras valmanifest beskriver de att äktenskapet skall bevaras i sin nuvarande form, mellan man och kvinna⁴³. Denna åsikt har gjorts kristallklar från kristdemokraternas sida, i form av bland annat motioner, skrivelser och uttalande både innan och efter valet⁴⁴. I en motion som kom ut den 3 oktober 2007 berördes könets betydelse inom äktenskapet, men även kritik mot riksdagens utredning och betänkande om det könsneutrala äktenskapet. Äktenskapet beskrivs i motionen som en heterosexuell institution och bör respekteras genom att inte reformera äktenskapsbalken. Både äktenskapsbalken och FN:s allmänna förklaring av mänskliga rättigheter tas upp eftersom de styrker att äktenskapet är en relation mellan man och kvinna, som ska ses som en unik förening. Detta eftersom fortplantningen endast kan ske naturligt mellan man och kvinna och på så sätt blir relationen unik och skall bevaras. Familjen som skapas av man och kvinna genom fortplantningen, främjas och skyddas av äktenskapet. Om samkönade människor kan ingå i ett äktenskap förloras dess betydelse och särart och det blir det svårt att sätta gränsen för vilka som till sist får ingå i äktenskapet. Månggifte är ett exempel på detta. Det finns dessutom redan ett flertal olika samlevnadsformer riktade till människor utanför ett äktenskap⁴⁵. Det finns ett flertal motioner och skrivelser från kristdemokraterna som är likasinnade exempelvis en från samma tidsperiod, oktober år 2007. Innehållet betonar hur allvarligt ett köns neutralt äktenskap är och dess konsekvenser. Familjen och kulturen anses bli lidande och även demokratin om riksdagen beslutar om detta utan folkets röst. Eftersom äktenskapet ses som en grundpelare inom familjepolitiken, förespråkar kristdemokraterna en folkomröstning angående köns neutralt äktenskap. Efter detta skede bör riksdagen fatta ett genomtänkt beslut⁴⁶.

⁴² <http://www.regeringen.se/sb/d/9671/a/90002#item90002>

⁴³ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03

⁴⁴ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03

⁴⁵ Motion till riksdagen; 2007/08: C317, av Mikael Oscarsson (kd)

⁴⁶ Motion 2007/08: C318; av Kjell Eldensjö och Annelie Enochson (kd)

2.2.3 Det könsneutrala äktenskapet: Följder

Eftersom riksdagen inte har fastställt ett beslut angående äktenskapsfrågan ännu, blir det svårt att jämföra kristdemokraternas ståndpunkt innan och efter valet med ett utfall. Efter valet har det inte skett något inom en av deras hjärtefrågor och det som är i nuvarande process talar emot deras partiprinciper. Ett bevis på detta och även ett förvånande besked för kristdemokraterna, är moderaternas ståndpunkt. Med äktenskap och partnerutredningen som bakgrund, anser moderaterna att det bör införas en könsneutral äktenskapslagstiftning. De hänvisar också till FN: s förklaring av mänskliga rättigheter, där alla människor beskrivs som fria med samma värde och rättigheter. Staten skall inte styra över hur människor väljer att leva sitt liv. Det blir då en självklarhet att samkönade par ska kunna bilda familj med lika juridiska rättigheter som heterosexuella. Moderaterna anser att partnerskapslagen skall ersättas av en könsneutral äktenskapslagstiftning, precis som regeringens utredning förespråkar⁴⁷.

Moderaternas helt motsatta ståndpunkt från kristdemokraterna kan leda till spänningar inom alliansen och det är också ett exempel på dilemman som kan uppstå när ett antal partier enas och skapar en gemensam politik. Äktenskapsfrågan har varit på tapeten en längre tid och moderaternas åsikt har skapat diskussion både inom alliansen och kristdemokraterna. Moderaternas nya handlingsprogram beskriver en vändning, från att motsätta sig homosexuellas rätt till äktenskap till att stödja en könsneutral lagstiftning. I kristdemokraternas ögon är det en drastisk vändning från tidigare moderata hållning och som dessutom inte togs upp i allianspolitiken före valet⁴⁸.

”Som kristdemokrat beklagar jag det beslut som tagits av Moderaternas landsstämman, att ställa sig bakom tanken att ge äktenskapet en ny könsneutral definition. Frågan ingick dock inte i valplattformen och det finns inte heller nu någon överenskommelse mellan Allianspartierna för en eventuell ny juridisk definition av äktenskapet.”⁴⁹”

Vidare beskrivs det att kristdemokraterna förutsätter att stora samhällsfrågorna som inte omfattas av en gemensam offentlig allianspolitik, inte kommer att resultera i en lagändring under mandatperioden. Allianssamarbetet skulle resultera i bidrag och vinst för alla och

⁴⁷ Motion 2007/08:C358, av Olof Lavesson m.fl. (m)

⁴⁸ Lennart Sacrédeus, kristdemokratisk riksdagsledamot, Artikel; Publicerad 27 oktober 2007

⁴⁹ Lennart Sacrédeus, kristdemokratisk riksdagsledamot, Artikel; Publicerad 27 oktober 2007

eftersom det könsneutrala äktenskapet inte stödjas av en gemensam allians politik, är det en fråga som blir aktuell efter nästa val⁵⁰.

2.3 Diskussion och sammanfattning

Att urskilja brutna vallöften från alliansens politik kan vara svårt, men beroende hur man tolkar situationen kan misstro och en viss skepticism uppstå. De fyra partierna som ingår i alliansen formulerade ett tydligt valmanifest, där de förklarade att deras främsta uppgift vara att åtgärda Sveriges arbetslöshet. Eftersom de beskrev ett flertal gånger att åtgärder som inte direkt syftar till att öka sysselsättning inte kommer att vara en första prioritering och dessa andra reformeringar kan ske successivt, är det svårt att efter drygt ett år senare kräva mer. Samtliga åtgärder som föreslogs inom arbetsmarknadspolitiken i valmanifestet har påbörjats eller redan trädigt i kraft och det som inte har ombesörjts ännu har en motivering bakom sig som funnits innan valet. Exempelvis att vissa åtgärder som anses vara brådskande kommer att realiserats före andra mer långsiktiga reformer⁵¹. Alliansens beskrivningar och formuleringar av sina mål innan valet, stämmer således in på deras hittills politiska utfall.

Det som blir problematiskt är när det enskilda partiet inom alliansen, har starka åsikter och dessutom tillhör de mindre partierna i gruppen. Att ett parti måste kompromissa på flertal områden för att uppnå någon form av förändring, kan ses som nödvändigt och realistiskt inom politikens sfär. Det etiska dilemmat uppstår när det, som i detta fall, är ett parti som har en religiös ideologi och grundtankar som gör partiet unikt bland de andra. Kristdemokraterna har en stark anknytning till kristendomen och det speglas i deras syn på exempelvis familjepolitiken. Att familjen ses som samhällets viktigaste enhet och att äktenskapet skall bevaras som en förening mellan man och kvinna är tankar som kan kopplas till kristen etik⁵². Eftersom centerpartiet, folkpartiet och nu även moderaterna stödjer en könsneutral äktenskapslagstiftning, står kristdemokraterna ensamma i denna fråga⁵³. Detta gör partiet unikt inför väljarna och kan verka som det självklara partiet att rösta på, för människor som känner starkt inför denna fråga. Kristdemokraternas garanti inför sina väljare syftar till att partiet skall arbeta till det yttersta för att få igenom deras partiprinciper och att de förmodligen inte

⁵⁰ Artikel; Publicerad 27 oktober, 2007 -

http://www.kristdemokraterna.se/PressOchMedia/Pressmeddelanden/Familj/Beklagligkovandningavmoderaterna_aktenskapsfragan.aspx

⁵¹ Alliansens Valmanifest 2006-08-23

⁵² <http://www.kristdemokraterna.se/VarPolitik/Ideologi.aspx>

⁵³ <http://www.centerpartiet.se/templates2/Page.aspx?id=33688>

http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage___1338.aspx
Motion 2007/08:C358, av Olof Lavesson m.fl. (m)

kommer att kunna få majoritet i riksdagen⁵⁴. Det utgör i sig ett vagt löfte som blir svårt att mäta utfallet på, men trots det gick de ut med kraftfulla åtgärder inom familjepolitiken. Åtgärder och synpunkter både inom familjepolitiken och angående äktenskapet, har gett ett knapert utfall och kristdemokraternas väljare kan möta en besvikelse när partiet måste vika sig inom en av deras unika partiprinciper. Trots att kompromisser kan verka naturligt inom politiken, särskilt inom en allians, kan det diskuteras om det bör ske på ett sådant sätt så att ett parti förlorar sin särart och sina partiprinciper.

Äktenskapslagstiftning ses i mångas ögon som en stor samhällsfråga som lägger grunden för människors samlevnad och trots att det ännu inte fattats ett beslut, är det tydligt vad majoriteten av de största riksdagspartierna anser. Även om alliansen var tydlig innan valet om sin politik och att det stod klart att kristdemokraterna var ett litet parti jämfört med moderaterna, bör ändå kristdemokraternas väljare utkräva att deras politiska agenda uppfylls. Om grundsynen på människan och dess samlevnad samt andra politiska mål blir bortprioriterad, kan väljarna till partiet uppleva sig förda bakom ljuset och svikna. När ett parti som är en minoritet i en allians kan överröstas av det största partiet, blir det tvivelaktigt att det mindre partiets politik blir aktuell överhuvudtaget. Är det etiskt acceptabelt att gå ut med en allianspolitik och en egen partipolitik som kan kompromissas bort? Om kristdemokraternas partiprinciper inte uppfylls eller kan tillgodose väljarna, har partiet svikit väljarna och – i så fall- är detta acceptabelt? Det kommer jag att undersöka och beskriva olika perspektiv på hur partier kan agera i liknande situationer.

⁵⁴ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03

3. Del 2: Teoretisk diskussion

I en representativ demokrati är politikerrollens främsta uppgift för att uppnå legitimitet, att representera väljarna. De skyldigheter och ansvar som politiker bör sträva efter har sina grunder i demokrati teoretiska normer och dessa kan vara motstridiga. De blir även aktuella när det kommer till politikens beslutsetik, då det finns teorier som förklarar exempelvis var politikens lojalitet ligger. Genom dessa teorier sätts olika normer i fokus och belyser vilka åtagande som är viktigast för en politisk representant att upprätthålla. Olika uppfattningar och teorier om det politiska mandatets natur och relationen mellan väljare och de som blir valda, är intressant att studera och kan hjälpa till att förklara olika aspekter på ett partis skyldigheter gentemot sina väljare⁵⁵. Genom att omvandla aktören, den individuella politiska representanten till ett helt parti blir teorierna mycket användbara. Detta ska jag försöka urskilja i och med hjälp av teorierna det obundna mandatet, det bundna mandatet och partimandatet. Jag kommer även att applicera andra teorier och begrepp på kristdemokraternas position både innan och efter alliansen, för att kunna förklara deras handlingsmöjligheter. Individualetik, organisationsetik och dilemmat med smutsiga händer kommer att exempelvis att presenteras.

3.1 Den politiska etikens normer: Tre teorier

Det obundna mandatet - framhäver den individuella politikerns förmåga att fatta beslut själv, den självständiga individualisten. Politikern skall inte fatta politiska beslut efter egenintresse som att exempelvis bli omvald, utan allmänintresset skall fungera som ledstjärna. Däremot har politikern förtroendet att agera efter sin egenetik och fatta beslut som verkar långsiktigt för sina väljare. Kortsiktiga beslut som kan uppfylla väljarnas omedelbara åsikt, behöver således inte prioriteras eftersom detta kanske inte medverkar till allmänhetens bästa⁵⁶. Det är aktören som lyfts fram i denna teori och om kristdemokraterna skulle ses som en individuell aktör, ges de här mycket frihet.

Kritik: Att rätta sig efter egenetik och verka för allmänhetens bästa kan användas som motivering till många handlingsalternativ, på grund av diffusa mål och utrymme för stora tolkningsmöjligheter. Teorin öppnar således upp för stora handlingsfriheter och att inte agera efter sina väljares åsikter kan rättfärdigas, om det på längre sikt gynnar allmänheten mer. Oavsett hur kristdemokraterna agerar utifrån de löften och partiprinciper som framhävdes innan valet, kan detta rättfärdigas om konsekvenserna blir goda på långsikt.

⁵⁵ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 2, s. 33-34

⁵⁶ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 2, s. 34-40

Kristdemokraterna som ett politiskt parti kan ses som det obundna mandatet, som fattar beslut utifrån egenetik och gör egna bedömningar om vad som är bäst för deras väljare och allmänheten. Att vika sig eller inte uppfylla partiprinciper, som att bevara äktenskapet i nuvarande form mellan man och kvinna, kan rättfärdigas om det ses som det rätta att göra i situationen. Kristdemokraterna fortsätter att ingå i alliansen och ha en viss inflytande över politiken. Det obundna mandatet ger även en stor frihet till aktören och väljarna överlåter därmed beslutstagandet till kristdemokraterna och litar på att de verkar för allmänhetens bästa.

Det bundna mandatet – Att ha väljarnas intresse som ledstjärna. Representanten ska agera enligt väljarnas åsikt, kontroversiella frågor ska diskuteras och rådfrågas om före ett beslut fattas. Att kompromissa i en tvist ses inte som ett alternativ, utan det är väljarnas röst som alltid ska företrädas.

Kritik: Det blir problematiskt att definierar sin väljargrupp. Det finns den lokala och nationella gruppen och i många fall är väljarna inte överens i alla frågor. En rollkonflikt kan även uppstå när egenetik strider mot väljareetik. Att alltid ha väljarnas intresse som utgångspunkt, kan bli motstridigt när väljarnas åsikt kanske motsäger deras intressen långsiktigt. Godtagbart skäl till att besluta mot väljarnas omedelbara åsikt är att väljarna skulle hålla med politiker om de hade samma tillgång till faktaunderlag. Det är således aldrig en godtagbar anledning att besluta utifrån egenintresse som att blir omvald⁵⁷.

Kristdemokraterna och deras relation till väljarna blir intressant utifrån denna teori. Det bundna mandatet betonar väljarnas rätt till ett parti som företräder deras åsikter i alla situationer. Den valda representanten kan ses som kristdemokraterna. Om partiet inte uppfyller sina åsikter som framhävdes i deras partiprogram, företräds inte väljarnas åsikter. Att ha väljarnas intresse som ledstjärna innebär att kompromisser inte är acceptabelt, särskilt inte i en grundläggande samhällsfråga. Således spelar samarbetet med alliansen ingen roll, kristdemokraternas anhängare har rätt till att utkräva att deras ståndpunkter representeras. Även om en gemensam allianspolitik har trädigt i kraft ska ändå det enskilda partiets ståndpunkter tydliggöras inför väljarna.

Partimandatet – De politiska partierna fungerar här som en länk mellan väljare och de styrande organen, i väljarnas namn. Politiken uppfattas här som en tvist mellan olika ståndpunkter och ideologier som representeras av de politiska partierna i samhället.

⁵⁷ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 2, s. 40-45

Partiloyalitet sätts i fokus för den enskilda politikern. Allmänintresse och egenintresse är irrelevant, utan det är partintresset som är kärnpunkten. Ett politiskt partis mål är att verkställa sin politik och lojalitet mot partiets organisation och värderingar bör eftersträvas. I fattandet av beslut och i tveksamma situationer bör partiprogrammet alltid följas och förespråkas. Partiprogrammet bör således följas strikt av representanterna, för att undvika brutna vallöften och missförstånd av allmänheten etc. Partimandatet har ett antal fördelar som är centrala inom den politiska etiken. De kan sammanfattas i fyra punkter:

1. Väljarna kan få ett reellt inflytande om de kan välja mellan ett fåtal handlingsprogram och lita på att det parti som de röstar på verkligen kommer att realisera deras politik.
2. Det parti som vinner majoritet, har skyldighet att genomföra sina deklarerade syften gentemot väljarna. Väljarna väljer sin politik och ett sant demokratiskt styre upprätthålls.
3. Inga demokratiska problem uppstår med förutsättning att partierna är demokratiskt uppbyggda och att medlemmarna deltar i politikens utfall.
4. Eftersom parlamentsledamöter är skyldiga att alltid upprätthålla partilinjen, blir egna åsikter blir irrelevant och på så sätt förenklas svåra beslutsituationer. Partiprogrammet skall avgöra handlingen.

Kritik: De led som politiken sker inom ses som många och komplexa:

Representant ↔ Väljare, Parti ↔ Väljare, Parti ↔ Representant

Dessa relationer kan bidra till rollkonflikter, entydiga tolkningar och svårigheter i kommunikation⁵⁸.

Att använda partiprogram som facit i beslutsfattande kan även vara tvivelaktigt. Partiprogram är ofta vaga, innehåller få konkreta åtgärder och väljarna röstar dessutom mer på partiets allmänriktade åsikter. Som faktaunderlag kan partiprogram vara lite för diffust att förlita sig på. Dessutom dyker nya samhällsfrågor ständigt upp och det blir svårt att avgöra vad väljarna stödjer i akutfrågor⁵⁹.

Utifrån partimandatet kan kristdemokraternas förande av politik och relation till väljare diskuteras. Eftersom politiken ses som en kamp mellan olika ideologier och åsikter, är det viktigt att partierna representerar sina väljare i en viss ståndpunkt. Partiväsendet ska upprätthålla sin relation med sina väljare och maktorganen och fungera som representant, inte fatta beslut på egen hand. Partiets främsta uppgift, att verkställa sin politik, bidrar till att partiloyaliteten sätts i fokus. Att vara lojal mot sitt parti och därmed partiprogrammet ses som självklart och kristdemokraternas bör ur partimandatets synvinkel stå upp för deras åsikter.

⁵⁸ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 2, s. 50

⁵⁹ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 2, s. 45-52

Som en av partimandatets fördelar beskriver, sätts väljarnas makt i fokus när de kan rösta på ett parti med ståndpunkter som de vet kommer att genomföras. Väljarna styr på så sätt politiken och förlitar sig på att partiet kommer att fullfölja sitt partiprogram. Om partiprogrammet inte realiseras uppstår problem i demokratins namn, då väljarnas inflytande reduceras. Ett av partimandatets problem, att enbart förlita sig på partiprogram vid beslutsfattande, kan i kristdemokraternas fall bevisas vara tvivelaktigt. Partiets valmanifest gav en väldigt vag garanti, att det yttersta skulle göras för att förverkliga deras politik, och det fanns politikområden där åtgärderna var mycket diffusa⁶⁰. Med ett sådant partiprogram blir det svårt som väljare att känna sig förd bakom ljuset, när det kommer till beslut som inte diskuterats konkret. Diffusa åtgärder och vaga politiska mål förenklar partiets rättfärdigande av sina handlingar och minskar väljarnas inflytande.

De områden i partiprogrammet som varit tydliga och innefattat konkreta åtgärder, bör vara kristdemokraternas främsta mål att uppnå. Åtgärder inom familjepolitiken och kring äktenskapsfrågan bör således prioriteras främst, eftersom det har beskrivits som partiets hjärtefrågor. Om kristdemokraterna inte gör sitt yttersta på dessa områden, förklara partimandatet att det är oacceptabelt beteende gentemot väljarna.

3.2 Organisationsetik och Individualetik applicerad på parti/väljare relation

Sjölin presenterar två generella normer för politiskt handlande som riktar sig till den individuella representanten. Organisationsetiken som betonar politikerns lojalitet mot sin organisation och individualetiken som framhäver individens egenetik och civilkurage att stå emot organisationen vid meningsskillnader⁶¹. Att applicera dessa två normer på ett parti/väljare relation kan bli intressant och även Sjölin's generella slutsats kan tas upp. Organisationsetikens inriktning på gemenskap och lojalitet inom en organisation, kan liknas vid kristdemokraternas position inom alliansen. Alliansen ses då som en grupp där beslut fattas gemensamt och uppbackning av de enskilda partierna sker i utbyte mot stöd vid politiska projekt. Det enskilda partiet tar på sig särskilda åtagande av informella och formella plikter och bygger upp en så kallad lagspelaretik⁶². Vid beslutsfattande kan då det enskilda partiets politiska ståndpunkter kompromissas bort eftersom alla i gruppen måste samarbeta. Alliansens, organisationens, bästa intresse sätts i fokus och kristdemokraternas egen agenda blir bortprioriterad på grund av gruppetiken. Denna norm kan förklara hur det kan gå till i ett

⁶⁰ Alliansens Valmanifestet 2006-08-23, Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03

⁶¹ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 2, s. 56-59

⁶² Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 2, s. 57-58

allianssamarbete, särskilt för de mindre partierna. En intressant konsekvens av organisationsetiken är att det blir svårare att utkräva ansvar till en enskild aktör. De beslut som fattas kan spåras till alliansen och de enskilda partiernas ansvar minskar. Om ansvarsutkrävandet inom politiken inte entydigt kan synliggöras och därmed försvåras, står demokratiska värden på spel⁶³.

Individaletiken framhäver egna värderingar och normer gentemot organisationen. När egenetiken inte stämmer överens med organisationen, skall den enskilda aktören stå upp för sina åsikter. Likt kristdemokraterna, med sina säregna åsikter kring äktenskapsfrågan och familjepolitiken som hjärtefråga, bör partiet stå upp emot Alliansen. De normer och principer som skall åtagas av det enskilda partiet bör stämma överens med det egna samvetet, inte påtvingas av organisationen⁶⁴. Ansvarsutkrävandet blir således enklare att genomföra, då kristdemokraternas värderingar blir synliggjorda.

Sjölin refererar till undersökningar kring organisationskulturen i partiets riksdagsgrupper i ett av sina resonemang. Undersökningarna påvisar skillnader mellan svenska riksdagspartier när det kommer till ledamöters tendens att rösta enligt partilinjen, tillämpa organisationsetik. Inom partier med en mer liberal ideologi som betonar individualismen förekommer det att organisationsetiken inte alltid prioriteras. Bland partier som däremot har en socialistisk grundideologi och kollektivistiska drag blir det svårare att implementera egenetiken före organisationen. Högerorienterade partier har således en tendens till att lättare sätta individaletiken främst och vänsterpartiet förespråkar organisationsetiken. Lojaliteten inom partiorganisationer finns bland samtliga, men inflytandet varierar⁶⁵. Att applicera detta resultat på alliansen som en organisation och dess partier som enskilda aktörer, gör det intressant eftersom dessa partier har en högerorienterad grundideologi. Det kan därför betyda att kristdemokraterna, som ett högerparti, har benägenhet att tillämpa individaletik i hjärtefrågor och stå upp emot alliansens politik där dess åsikter skiljs åt.

3.3 Etiska dilemman – Smutsiga händer

Kristdemokraternas position i alliansen kan ha medfört en bortprioritering av deras grundläggande politiska åsikter och detta kan ses som ett etiskt dilemma som kan tolkas ur flera perspektiv. Ett etiskt dilemma, smutsiga händer, tillämpas på politikens handlande när ett

⁶³ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 2, s. 56-59

⁶⁴ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 2, s. 58

⁶⁵ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 7, s. 202

gott värde skall uppnås men kan endast ske genom en ond väg⁶⁶. Smutsiga händer är ett perspektiv som kan användas i förklaringen av kristdemokraternas nuvarande läge.

Smutsiga händer – innebär att deontologiska principer krockar med konsekvensialistiska och resultatet blir motsägelsefullt.

Deontologin, pliktetiken, syftar till befintligheten av vissa handlingsregler som är bindande för alla människor. Skaparen - Immanuel Kant - hävdade att det fanns grundläggande plikter som alla skulle följa, oavsett dess konsekvenser. Motiveringen löd att handla enligt den maxim som du anser kan upphöjas till allmän lag. På så sätt avgörs det om en handling är god eller ond och exempel på bindande plikter kan vara att aldrig ljuga eller döda⁶⁷. Motsatsen till pliktetiken kallas för konsekvensialismen och betonar vikten av en handling konsekvenser. För att en handling skall vara god måste konsekvenserna bidra till ett gott resultat och åstadkomma minst lika stor nytta över det onda än andra handlingsalternativ. Utilitarismen är en variant av konsekvensialismen, som syftar till att goda handlingar är agerande som ökar nyttan i samhället⁶⁸.

När dessa två teorier presenterar motstridiga handlingsrekommendationer bidrar detta även till att beslutsetiska värderingsprinciper krockar. Ett antal värden uppstår som är ojämförbara och likvärdiga. Då blir dilemmat med smutsiga händer aktuellt och tar upp frågor som är centrala för politiskt beslutsfattandet i demokratier. Huvudpunkten i dilemmat är att en politiker måste välja en ond åtgärd för att uppnå ett gott ändamål. Konflikten som uppstår är en tvist mellan politikerns krav i sin professionella roll och individualistiska handlingsprinciper⁶⁹. Om kristdemokraterna återigen sätts in i rollen som politikern, kan plikter spåras som att uppfylla sin roll som riksdagsparti, men även individetiska principer gentemot exempelvis det egna partiet, dess ideologi och väljare. Dilemmat blir således att uppfylla rollen inom alliansen och som riksdagsparti och samtidigt uppfylla sin politiska hållning mot sina väljare. I kristdemokraternas fall leder detta till motstridiga värden, då vissa av deras politikområden skiljer sig resten av alliansens partier.

Anthony Downs presenterar ett resonemang kring politiska partier och regeringsbildning som blir intressant utifrån kristdemokraternas nuvarande position. Downs beskriver att en regering kan ses ut på olika sätt och en struktur som blir aktuell i detta fall, består av ideologiskt närsläktande parti som vinner majoriteten. Både politiska partier och väljare ses som rationella aktörer som vill maximera sina önskade mål. Partierna vill vinna valet och fokus

⁶⁶ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 3, s. 79-81

⁶⁷ Badersten, Björn, 2006. Normativ metod – Att studera det önskvärda. Lund: Studentlitteratur, kap 5, s.109-112

⁶⁸ Badersten, Björn, 2006. Normativ metod – Att studera det önskvärda. Lund: Studentlitteratur, kap 5, s.114

⁶⁹ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 3, s. 79-80

ligger på maktinnehavet. Målet är således inte att sträva efter ett bättre samhälle, utan makten i sig är det centrala⁷⁰. I Downs teori blir detta ännu mer intressant när det kommer till partiernas ideologier. Ideologier fungerar som generella riktlinjer för väljarna, för att människor skall få en snabb uppfattning om partiets grundläggande ståndpunkt. Downs *närhetsmodell* beskriver hur allmänheten tänker när de röstar innan ett riksdagsval och påvisar att väljare röstar på det parti som stämmer överens med deras värderingar i presenterade sakfrågor. Väljare läser partiprogram och väljer efter partier med klara budskap och åtgärder som de håller med om. I studier som gjorts bland partier som ökat sitt väljarantal visas det att närhetsmodellen fungerar. Kristdemokraterna anses ha vunnit i valet år 1991 och utökat sin väljargrupp på grund av omorientering från religiös konfessionalism till mer allmän borliga värderingar, med fokus på etikfrågor så som vården och äldreomsorg⁷¹.

Det blir således ideologierna som fungerar som verktyg för att gripa regeringsmakten enligt Downs. När ett parti sedan vunnit ett val blir ideologierna mindre betydelsefull och behöver inte förespråkas. Om exempelvis en konflikt uppstår mellan partiets grundideologi och maktinnehavande, åsidosätts alltid ideologin⁷². Utifrån Downs åsikter ställs aldrig kristdemokraterna inför ett dilemma mellan partiets principer och alliansens, eftersom det primära målet alltid är att komma till makten. Hur partiet sedan agerar kan förstås utifrån det centrala värdet att behålla sin maktposition och därför kan deras särartade ideologiska principer åsidosättas.

Ett annat problem som uppstår i samband med smutsiga händer är att en politikers handling inte kan passera publicitetstestet. Publicitetstestet är en del i analysmodellen för etiskt beslutsfattande som statsvetaren Terry Cooper har föreslagit⁷³. Kristdemokraterna kan misslyckas när det kommer till detta test, då deras partiprinciper kanske inte kan uppfyllas. Inte bara i allmänhetens ögon kan det se ut som ett svek, utan även inom partiet.

Självuppfattningstestet, som är ytterligare en del av Coopers analysmodell, förklarar att partiets handlingar kan motstrida exempelvis partiprogrammet och då uppstår skuld känslor och dåligt samvete för den enskilda aktören⁷⁴.

Att teori och praktik kan vara två skilda begrepp synliggörs även inom den politiska etiken. Med hjälp av teorier kan praktiken förklaras och tolkas, men kanske inte alltid lösa verkliga

⁷⁰ Lewin, Leif, 1996. *Votera eller Förhandla?*. Stockholm, s. 11

⁷¹ Lewin, Leif, 1996. *Votera eller Förhandla?*. Stockholm s. 103-107

⁷² Lewin, Leif, 1996. *Votera eller Förhandla?*. Stockholm s. 12

⁷³ Sjölin, Mats, 2004. *Politisk etik*. Lund: Studentlitteratur, kap 3, s. 79-81, kap 1, s. 11

⁷⁴ Sjölin, Mats, 2004. *Politisk etik*. Lund: Studentlitteratur, kap 3, s. 81

politisk etiska dilemman. Sjölin förklarar, som ett exempel på detta, en politikers tvång att kompromissa och ibland bortsätta både individetiken och organisationsetiken för att nå ett beslut. Den parlamentiska situationen som ger upphov till exempelvis minoritetsregeringar, snäva majoriteter i riksdagen och uppgörelser mellan partierna, leder till en skärpt organisationsetik då partiloyaliteten blir ett stort krav. De politiska beslutsprocesser som sker kräver hårda och slutna förhandlingar och för att ens kunna fatta ett beslut krävs det uppoffring⁷⁵. Sjölin presenterar därför det *Interaktiva mandatet* som beskriver en mer realistisk bild av politikerrollen. Det interaktiva mandatet kan även appliceras på det enskilda partiet som skall fungera i en flerpartisriksdag och inom en allians. Fokus ligger på politiker eller partiets roll som en förhandlande samtalsdemokrat. En politisk aktör vill nå beslut och detta ibland enbart kan ske genom att kompromissa i vissa sakfrågor. Detta sätter en hård press på partiets lojalitet mot exempelvis partiprinciper och väljarna och för att underlätta situationen bör det föras en dialog med allmänheten och öppenhet angående förhandlingsfrågor⁷⁶. *Förhandlad konsensus* är en teori om förhållningssätt till beslutetiska problem och kan ses som den mest ultimata. Den syftar till en politisk aktör som är tvingad till att kompromissa för att nå ett beslut och hittar en acceptans mellan organisationsetikens krav och egna principiella uppfattningar⁷⁷. Detta kan översättas till ett parti inom en allians som tvingas att kompromissa i en sakfråga och hittar en medelväg mellan de andra partiernas krav och partiets egna principer. På så sätt förblir partiet ärlig mot sina väljare, samtidigt som ett beslut fattas.

⁷⁵ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 7

⁷⁶ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 7, s. 216-217

⁷⁷ Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur, kap 4, s. 110

3.4 Avslutande diskussion: Kristdemokraternas strategi innan och efter alliansen

Andra resonemang kring politiska partier fortsätter att belysa viktiga aspekter ur kristdemokraternas position både innan och efter medlemskapet i alliansen. *Maxi-min* strategin syftar till ett parti som sannolikt kommer att gå i förlust i ett val och har som utgångspunkt att förhandla. Om ett parti på förhand tror att de inte kommer att vinna ett val, kan de genom att förhandla med andra partier ändå få en liten vinst. Maxi-min går således ut på att ett parti avstår från förhoppningar om stora vinster, men samtidigt försäkras sig om att stora förluster inte kan ske⁷⁸. Detta kan liknas vid kristdemokraterna, då de på förhand gick ut med att de förmodligen inte kommer att få riksdagsmajoritet⁷⁹. De hade vetskapen från början att stora vinster inte skulle bli aktuellt, men ville försäkra sig om att förlusterna inte skulle bli omfattande och dessutom få tillgång liten del av makten. Detta kan vara en motivering till deras medlemskap i alliansen, som fungerade som en slags försäkring.

Även *teorin för minoritetsregeringar* kan vara användbar och lyfta fram aspekter från när en samregering, alliansregering, går i samman innan ett val. Här utgås det från att alla parter är rationella aktörer som vill förverkliga deras preferenser i nuläget, men inte försämra deras position på lång sikt. Teori förklarar att det är enkelt för ett parti att medverka till andra beslut, än som önskats. Genom att hålla fast vid en ståndpunkt kan detta leda till att partiet måste förhandla om en sakfråga och kompromissa. Det är svårt att kalkylera ut konsekvenserna och det kan leda till en felaktig bedömning av situationen och ett sämre utbyte sker, än vad som var tänkt från början. En parallell kan dras mellan kristdemokraternas medlemskap i alliansen och vilka konsekvenser och utbyte som givits. Den gemensamma allianspolitiken som skapades innan valet var samtliga partier överens om, men en konsekvens som kan leda till att kristdemokraterna får ett sämre utbyte än tänkt är de andra partiernas läggning i äktenskapsfrågan. Om man dessutom analyserar vilket parti som realiserat mest av sin egen partipolitik, har Moderaterna majoriteten, men på Kristdemokraternas front har deras hjärtefråga, familjepolitiken, inte påtagligt utvecklats⁸⁰. En annan viktig aspekt från teorin för minoritetsregeringar är att de förhandlande parterna är medvetna om att väljarna kommer att bedöma dem i efterhand. Detta element kan spela in när ett parti ska fatta ett problematiskt beslut⁸¹.

⁷⁸ Lewin, Leif, 1996. *Votera eller Förhandla?*. Stockholm, s. 28

⁷⁹ Kristdemokraternas Valmanifest 2006-08-03

⁸⁰ <http://www.regeringen.se/sb/d/1924/a/88160>

⁸¹ Lewin, Leif, 1996. *Votera eller Förhandla?*. Stockholm, s. 50-53

I kristdemokraternas fall är det precis detta element, hur väljarna bedömer, som framstår som ett etiskt dilemma. Sammanfattningsvis blir det svårt att anklaga alliansen för brutna vallöften på grund av vaga formuleringar i valmanifestet, men kristdemokraterna som enskilt parti har fått åsidosätta delar av sin politik och detta kan uppfattas som ett svek mot väljarna. Samtidigt lyfter olika perspektiv fram politikens verklighet, kompromisser och förhandlingar för partiets överlevnad och för att nå ett beslut. En Maxi-min strategi var kanske det bästa alternativet för kristdemokraterna med motiveringen att vinna valet med alliansens och få lite inflytande över den rådande politiken, istället för att stå på förlorarnas sida. Det obundna mandatet är en teori som kan hjälpa till och rättfärdiga kristdemokraternas handlingar och eventuella bortprioriterade partiprinciper, om det sker för allmänhetens bästa intresse. På långsikt kanske kristdemokraternas medlemskap i alliansen har givit mer inflytande över politiken än något annat alternativ. För partiets position i regeringen och därmed allmänhetens bästa, är ett samarbete med de resterande allianspartierna positivt trots vissa nerskärningar av partipolitiken. Det obundna mandatet och Partimandatet hävdar motsatsen och ser kristdemokraternas bristande politik som ett svek mot väljarna. Dessutom leder detta till att Partimandatets grund försvinner, då väljarna inte längre bestämmer den politik som skall föras. Istället överläts makten till partier som förhandlar om sakfrågor och kompromissar i slutna förhandlingar. Det är många värden som krockar med varandra i relationerna kristdemokraterna gentemot väljarna och alliansen gentemot kristdemokraterna. Om kristdemokraternas bortprioritering av partiprinciper är acceptabelt eller ej beror helt enkelt på vilka värden och teorier som tillämpas. Downs benhårda teorier, att makten är det ända centrala för ett parti och att alla medel är tillåtna, blir motsatsen till teorier som Partimandatet och Det bundna mandatet.

Att kristdemokraternas hjärtefråga inte blivit första prioritering, kan lättare rättfärdigas på grund av att de tillhör ett av de minsta partierna inom alliansen. Det blir svårt att realisera alla deras sakområden och de största partierna får mer inflytande. Om kristdemokraterna däremot får vika sig i äktenskapsfrågan, svindlar deras partipolitiska grunder och frågan om partiets egen politik ens är nödvändigt blir oundviklig. I alliansen blir de minsta partiernas politik irrelevant och kristdemokraterna är ett exempel på detta. Partimandatets argument återkommer, att väljarna inte längre styr samhället, ger upphov till bristningar i det demokratiska systemet. Alliansen kanske var vägen till en liten del av makten och till och med ger goda effekter på lång sikt, men väljarna kan känna sig förda bakom ljuset. Ett intåg i en gemensam allianspolitik kan resultera i maktinflytande men även förlust av kristdemokraternas unika politiska åsikter. De som bestämmer vad som är acceptabelt eller

förkastligt, är i slutändan trots allt väljarna. Ur den synvinkeln har demokratiska värden till sist fått det sista ordet sagt.

Referenslista

Facklitteratur

- Badersten, Björn, 2006. Normativ metod – Att studera det önskvärda. Lund: Studentlitteratur,
- Lewin, Leif, 1996. Votera eller Förhandla? Stockholm
- Ljunggren Stig-Björn, 1992. Folkhemskapitalismen högerns programutveckling under efterkrigstiden, Eskilstuna,
- Sjölin, Mats, 2004. Politisk etik. Lund: Studentlitteratur,

Partiprogram

- Fler i arbete – mer att dela på, Valmanifest 2006-08-23. Allians för Sverige.
- Garanti-bevis till Dig som väljare inför valet 2006. Valmanifest 2006-08-03, Kristdemokraterna.
- Kristdemokraterna Faktablad, Barn och familj, augusti 2006,

Riksdagsdokument – www.riksdagen.se

- Beslut i korthet: - www.riksdagen.se

AU2-2007-10-31

AU4-2006-12-21

AU5-2006-12-21

AU13-2007-05-30

AU14-2007-05-31

- Propositioner: - www.regeringen.se, www.riksdagen.se

Prop. 2007/08:22, Finansdepartementet

Prop. 2007/08:19

- Motioner: - www.riksdagen.se

Motion 2007/08: Ub447

Motion 2007/08: C317 - av Mikael Oscarsson (kd)

Motion 2007/08: C318 - av Kjell Eldensjö och Annelie Enochson (kd)

Motion 2007/08: C358 - av Olof Lavesson m.fl. (m)

Artiklar

- Finansdepartementet, Artikeln 19 september 2007 - <http://www.regeringen.se/sb/d/9445/a/88216>
- Lennart Sacrédeus, kristdemokratisk riksdagsledamot, Artikel; Publicerad 27 oktober 2007 -

<http://www.kristdemokraterna.se/PressOchMedia/Pressmeddelanden/Familj/Beklagligkovandningavmoderaternaiaiktenskapsfragan.aspx>

Pressmedelande

- Pressmeddelande från Kansliråd: Peter Ljungqvist, 24 oktober, 2007, Finansdepartementet - <http://www.regeringen.se/sb/d/9662/a/90829>
- Pressmedelande från Justitiedepartementet: 19 april 2007 - <http://www.regeringen.se/sb/d/9003/a/80756>
- Pressmeddelande från Socialdepartementet och Integrations- och jämställdhetsdepartementet; 4 sep 2007 - <http://www.regeringen.se/sb/d/9436/a/87106>

Övrigt

- Direktiv från Justitiedepartementet: 2007:78, 2007-06-14 – http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=10&dok_id=DIR2007:78&rm=2007&bet=2007:78
- Budget 2008, Ekonomisk familjepolitik - <http://www.regeringen.se/sb/d/9568>
- Vårpropositionen april 2007 - <http://www.regeringen.se/sb/d/1924/a/88160>
- Regeringens handlingsplan för regelförenklingsarbetet - en redovisning av det första steget, näringsdepartementet; rapport 5 juni, 2007 - <http://www.regeringen.se/sb/d/8896/a/83617>

Internet

- www.centerpartiet.se
- www.folkpartiet.se
- www.kristdemokraterna.se
- www.moderat.se
- www.regeringen.se
- www.riksdagen.se